

Lausunto

21.05.2026

Asia: VN/36541/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi poliisilain 5 a luvun (siviilitiedustelu) muuttamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kiitämme lausuntomahdollisuudesta ja toteamme seuraavaa:

Esitysluonnoksen tavoitteet ovat kannatettavia. On tärkeää, että turvallisuuteen liittyvän lainsäädännön toimivuutta tarkastellaan suhteessa muuttuneeseen turvallisuustilanteeseen ja sen soveltamisesta saatuihin käytännön kokemuksiin.

Esitetyjä säännösmuutoksia on kuitenkin osin perusteltu melko kapeasti ja valtiokeskeisesti, ennen kaikkea tiedustelun tarpeisiin ja kansalliseen turvallisuuteen liittyvien näkökohtien osalta. Esitettyjen tiedusteluvaltuuksien käyttö tulisi kuitenkin koskemaan yrityksiä ja kansalaisia. Siksi esitettyjen muutosten vaikutuksia tulisi tarkastella tehtyä laajemmin myös niiden yrityksiin kohdistuvien taloudellisten ja yksittäisiin kansalaisiin kohdistuvien perusoikeusvaikutusten, myös negatiivisten vaikutusten kannalta. Sääntelyn on oltava yrityksille ennakoitavaa, täsmällistä ja oikeasuhtaista. Sääntelyn tulee turvata viestintäverkkojen ja -palvelujen käytettävyys, eheys, kyberturvallisuus ja asiakkaiden luottamus.

Luonnoksessa ei ole erikseen tarkasteltu yritysvaikutuksia kuin hyvin ohuelti. Näkemysme mukaan viestintäverkkoihin kohdistuu sellaisia muutoksia, joita niiden merkittävien yritysvaikutusten vuoksi tulee jatkovalmistelussa arvioida luonnoksessa esitettyä tarkemmin. Sääntelyä ei tule myöskään tulkita tai soveltaa tavalla, joka edellyttäisi viestinnän välittäjiltä, tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajilta tai teleyrityksiltä vahvan salauksen heikentämistä, takaporttien rakentamista, tietoturvakontrollien kiertämistä tai muita verkkojen ja palvelujen turvallisuutta vaarantavia ratkaisuja.

Otamme seuraavassa yksityiskohtaisemmin kantaa esityksen keskeisiin muutosesityksiin:

Laki poliisilain 5 a luvun muuttamisesta

14 a § Valtiolliseen toimijaan kohdistuvaa tietojärjestelmätiedustelu

Pidämme tietojärjestelmätiedustelun kohdentamisen laajentamista loogisiin kokonaisuuksiin lähtökohtaisesti kannatettavana, sillä nykyaikaiset tietojärjestelmät rakentuvat tyypillisesti hajautetuista ja toisiinsa kytkeytyvistä osakomponenteista, joiden tehokas tiedustelu edellyttää kokonaisuuden tarkastelua.

Esitykseen sisältyy kuitenkin merkittäviä oikeusturvariskejä, jotka jatkovalmistelussa on otettava vakavasti. Keskeisin ongelma on, että ratkaisu yksittäisten osien kuulumisesta tiedustelun kohteena olevaan loogiseen kokonaisuuteen jää käytännössä viranomaisen tehtäväksi, jolloin tuomioistuimen tosiasiallinen ennakkokontrolli heikkenee ja kohdentaminen voi laajentua ennakoimattomalla tavalla muun muassa yritysten hallinnassa oleviin järjestelmiin.

Tämän vuoksi sekä säännöstekstistä että sen perusteluista tulee selkeästi ilmetä, miten tuomioistuimen laadukas ennakkokontrolli varmistetaan niin, ettei lupa loogisen kokonaisuuden määrittelylle muodostu tarpeettoman laajaksi.

16 § Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen ja poisottaminen siviilitiedustelussa

Suojelupoliisilla olisi luonnoksen mukaan oikeus menetelmän tai ohjelmiston asentamiseksi tai poisottamiseksi ja tiedonsiirtämiseksi tilapäisesti käyttää yksityisen tai yhteisön laitetta tai tietojärjestelmää, jos se on välttämätöntä tiedustelumenetelmän käyttämiseksi. Suojelupoliisi ei saa aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa tai vahinkoa käytettävälle laitteelle tai tietojärjestelmälle. Yksittäisen toimenpiteen ei esityksessä arvioida puuttuvan merkittävästi omaisuuden suojaan, sillä toimenpiteen keston voidaan katsoa olevan varsin vähäinen.

Mainitun säännöshedotuksen perusoikeusvaikutusten arvio omaisuuden suojaan liittyviltä osin on mielestämme liian ylimalkainen. Kun toimenpiteen kohteena on yritys tai yhteisö, jonka tuotteisiin tai palveluihin toimivallan käyttö kohdistuu, on välttämätöntä arvioida toimenpiteen vaikutukset myös kohteen aineettoman omaisuuden, sopimusvaikutusten ja sen toimintaan kohdistuvan luottamuksen kannalta. Tästä näkökulmasta on keskeistä, millaisia vaikutuksia toimivallan käytöstä on niille toimijoille, joiden omistamiin tai hallitsemiin tuotteisiin tai palveluihin toiminta kohdistuu. Yrityssalaisuudet sekä liiketoimintaan koskevan tiedon luottamuksellisuus ja kyky vastata sovitusta

palvelutasosta asiakkailleen ovat elintärkeitä yrityksille. Näiden pitää näkyä vaikutusarvioinnissa ehdotettua selkeämmin ja yksityiskohtaisemmin.

Esityksen mukaan suojelupoliisin pyynnöstä viranomaisen ulkopuoli-sella henkilöllä olisi oikeus suojelupoliisin päälystään kuuluvan poliisi-miehen ohjeiden mukaisesti ja valvonnassa toteuttaa tiedustelumene-telmän käytön edellyttämä yksittäinen asennus- tai poistamistoimenpi-de.

Säännöksen yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan:

"Kyse ei olisi avustamisvelvollisuudesta, ja pyynnön vastaanottajalla olisi oikeus kieltäytyä. Pynnön esittäjä ei saisi käyttää taivuttelua tai muuta johdattelua, jotta vastaus olisi halutunlainen. Tarkoituksenmukaista olisi, että suojelupoliisi tuo esiin suostumusperusteisuuden, mutta johtopäätösten tekeminen keinon käytöstä olisi jätettävä asianomaiselle henkilölle. Avustajalle olisi myös tuotava ilmi hänelle mahdollisesti aiheutuvat seuraamukset, kuten mahdollisuus työ-paikan menettämiseen. Myönteisen vastauksen olisi oltava vapaaehtoisesti annettu ennen toimenpiteeseen ryhtymistä ja niin, että pyynnön vastaanottaja on ymmärtänyt sen merkityksen. Lisäys kuitenkin mahdollistaisi yksityisen henkilön avustaa suojelupoliisia tiedustelumene-telmän käytön edellyttämän asennustoimenpiteen toteuttamisessa. Käytännössä suojelupoliisin pyyntö kohdistuisi sellaiseen henkilöön, jolla on luonnollinen pääsy siihen esineeseen, aineeseen, omaisuuteen, tilaan tai muuhun paikkaan tai tietojärjestelmään, johon laite, menetelmä tai ohjelmisto on tarpeen sijoittaa. Kyse olisi esimerkiksi sellaisen tietojärjestelmän käyttäjästä, johon teknisen laitetarkkailun toteuttamisen mahdollistava ohjelmisto on tarve asentaa."

Kiinnitämme huomiota siihen, että esitetty uusi säännös asettaisi monessa tilanteessa pyynnön kohteen erittäin ongelmalliseen asemaan, jossa hänen pitäisi päättää, noudattaako hän oman työnantajansa ja/tai tilanteen mukaan asiakasyrityksen ohjeistusta vai viranomaisen pyyntöä. Nämä olisivat todennäköisesti lähes kaikissa tapauksissa ristiriidassa keskenään. Mielestämme tilanteessa olisi kyse merkittävästä julkisen vallan käytöstä. Ehdotuksessa ei kiinnitetä riittävästi huomiota pyynnön toteuttavan henkilön, eikä hänen työnantajanaan toimivan yrityksen oikeusturvan toteutumiseen. Säännösehdotuksessa tai perusteluissa ei esimerkiksi oteta kantaa siihen, tulisiko viranomaisen esittää esim. kirjallinen menetelmän käyttöpäätös avustamispyynnön kohdehenkilölle ja jättää hänelle siitä kopio tai tukea jollain muulla tavalla kohteen omasta oikeusturvasta huolehtimista.

Toimenpiteitä ei tule toteuttaa yrityksen hallinnoimiin laitteisiin, järjestelmiin tai laittiloihin siten, että yritys ei ole tietoinen siitä, että sen ympäristöön kohdistuu viranomaisen toimenpide. Sääntelyä tulee muuttaa siten, että yrityksellä on oikeus olla läsnä silloin, kun sen laitteisiin, järjestelmiin tai laittiloihin tehdään asennus-, käyttöönottamis- tai poistotoimia.

Ilmoittamisen tulee olla toteutettavissa siten, ettei tiedustelun kohde tai sisältö paljastu yritykselle. Tietojen minimointi ja tiedustelun suojaaminen voidaan toteuttaa ilman, että yritys jätetään kokonaan tietämättömäksi sen tuotantoympäristöön kohdistuvasta teknisestä toimenpiteestä.

Asennus- ja poistotoimenpiteiden tulee kohdistua vain yksilöityyn ja rajattuun laitteeseen, menetelmään tai ohjelmistoon. Toimenpiteitä ei tule ulottaa yrityksen keskeisiin hallinta-, valvonta-, tuotanto-, asiakas- tai muihin ydinjärjestelmiin muutoin kuin poikkeuksellisesti ja erityisen painavin perustein.

Nähdäksemme esityksessä on käsitetty vahingonkorvausvastuuta 16 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa vain hyvin rajallisesti ja ainoastaan perusteluissa. S. 78 todetaan: " Mikäli vastoin edellä kuvattua, säännöksen toiminnasta aiheutuisi tarpeetonta haittaa, olisi suojelupoliisi velvollinen korvaamaan vahingon ja haitan." Huomiotta jää esim. se, että yksittäisen työntekijän suojelupoliisiin pyynnöstä tekemä toimenpide voi jo sellaisenaan laukaista esimerkiksi työnantajayrityksen ja sen asiakkaan väliseen sopimussuhteeseen perustuvat sanktiot, esim. sopimussakot puhumattakaan toimenpiteen mahdollisesti aiheuttavista välittömistä ja välillisistä vahingoista. Säännöksessä tulee myös täsmentää, miten haittaa arvioidaan viestintäalan tuotantoympäristössä. Haitan arvioinnissa tulee nimenomaisesti huomioida suorituskykyvaikutukset, kuten viive, kapasiteetti, pakettihävikki ja palvelun laadun heikkeneminen, sekä palvelutasosopimusten rikkomisesta aiheutuvat seuraamukset, ylimääräinen häiriönselvitys, palautustoimet, mainehaitta ja asiakasluottamuksen heikkeneminen.

Emme voi tällä tavoin muotoiltuna ja perusteltuna tukea esitettyjä muutoksia. On mielestämme selvää, että säännöstä ja sen perusteluita tulee kaikilta osin huomattavasti täsmentää ja kehittää.

18 § Peitetoiminnasta siviilitiedustelussa päättäminen

Esitämme, että säännöksessä nyt mainittu velvollisuus tehdä kirjallinen päätös peitetoiminnan lopettamisesta säilytettäisiin.

Kuten edellä on todettu, peitetoiminta puuttuu kohteen / kohteiden perusoikeuksiin. On tärkeää, että sen perusteet ja muut harkinnassa merkitykselliset seikat on riittävästi dokumentoitu myös jälkikäteen arvioinnin varalle. Kun peitetoimintaa koskeva päätös on voimassa enintään kuusi kuukautta kerrallaan, on perusteltua, että sen lopettamisesta ennen aikaisesti, ennen päätöksen määräajan umpeutumista tehdään kirjallinen päätös. Tämä olisi myös osapuolten oikeusturvan kannalta tarpeen.

Selvää joka tapauksessa on, että peitetoiminta on lopetettava, kun edellytyksiä sille ei enää ole. Samoin on selvää, että päätöksessä todetun voimassaoloajan kuluttua loppuun erillistä päätöstä peitetoiminnan lopettamisesta ei tarvita.

18 b § Yksinomaan tietoverkossa toteutettavasta peitetoiminnasta päättäminen

Luonnoksen mukaan päätöksessä olisi yksilöitävä poliisilain 5a luvun 3 §:n mukainen siviilitiedustelun kohteena oleva toiminta (esimerkiksi ulkomainen tiedustelutoiminta), kohdistamisen perustelut, tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma.

Ymmärrämme sen, ettei yksinomaan tietoverkossa toteutettavan peitetoiminnan kohdehenkilöitä ole samalla tavoin mahdollista yksilöidä kuin peitetoiminnassa normaalisti, mutta mielestämme päätökseltä tulisi edellyttää esitettyä tarkempaa kohdentamista. Maininta kohteena olevasta toiminnasta (esim. ulkomainen tiedustelutoiminta) jättää kohteen mielestämme liian avoimeksi.

39 § Tiedustelumenetelmän käytöstä päättäminen eräissä tilanteissa

Luonnoksen mukaan "Muualla kuin Suomessa toteutettavasta siviilitiedustelusta päättää suojelupoliisin päällikkö. Tiedustelutoimintaan liittyvästä yksittäisen tiedustelumenetelmän käytöstä saa päättää myös tehtävään määrätty tiedustelumenetelmien käyttöön perehtynyt suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies."

Säännösluonnoksen perusteluiden (s. 84) mukaan: "Ehdotetun muutoksen myötä suojelupoliisin päällikkö tekisi päätöksen ulkomailla tapahtuvasta siviilitiedustelusta (tiedusteluoperaatiosta) ja siinä käytettävistä tiedustelumenetelmistä kuten nykyisinkin, ja päätöksen mukaista tiedustelumenetelmän käyttöä koskevan yksittäisen päätöksen voisi tehdä myös tehtävään määrätty tiedustelumenetelmien käyttöön perehtynyt suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies. Viimeksi mainittu virkamies on lähempänä käytännön toimintaa."

Se, että suojelupoliisin päällikön muualla kuin Suomessa toteuttavasta siviilitiedustelusta tekemään päätökseen sisältyisi tiedusteluoperaatiota koskevan päätöksen lisäksi päätös myös siinä käytettävistä tiedustelumenetelmistä ei nyt ilmene ehdotetusta säännöstekstistä. Säännöstekstin ja perusteluiden voidaan katsoa olevan keskenään ristiriitaisia tai vähintään epäselviä. Mielestämme jatkovalmistelussa säännöstekstiin tulee ehdottomasti lisätä maininta siitä, että suojelupoliisin päällikön tekemä päätös kattaa myös operaatioissa käytettävät tiedustelumenetelmät. Tämä on tärkeää, koska se rajaa, mitä tiedustelumenetelmää säännöksessä tarkoitettu päällystään kuuluva poliisimies voi yksittäistapauksessa käyttää.

39 a § Tietojärjestelmän käytön estäminen tai sen toiminnan haittaaminen vakavan vaaran torjumiseksi

39 b §. Tietojärjestelmän käytön estämisestä tai sen toiminnan haittaamisesta vakavan vaaran torjumiseksi päättäminen

Katsomme, että esitetty uusi toimivaltuus ja sen käyttöä koskeva päätöksentekosäännös ovat sinällään perusteltuja ja kannatettavia.

Ottaen kuitenkin huomioon, että kyseinen toimivaltuus on esitetyistä uusista toimivaltuuksista se, jolla objektiivisesti arvioiden voidaan katsoa olevan potentiaalisesti suurimmat ulko- ja turvallisuuspoliittiset vaikutukset, säännösteksti ja perustelut jättävät mielestämme liian avoimeksi sen, missä tilanteissa suojelupoliisin päällikkö voi tehdä päätöksen itsenäisesti ja milloin hänen pitää ennen päätöksentekoa viedä asia poikkihallinnolliseen käsittelyyn tai esim. TP-UTVA:an. Myöskään perusteluissa viitattu 5 a luvun 58 §:ssä kuvattu menettely ei prosessia yksityiskohtaisesti kuvaa.

Mielestämme on välttämätöntä, että toimivaltuuden toteutustapa, päätöksenteko ja asiasta informoiminen harkitaan erittäin tarkkaan, jotta toimivaltuuden käytöstä Suomelle mahdollisesti aiheutuvat negatiiviset seuraukset voidaan ennakolta tunnistaa ja mahdollisuuksien mukaan hallita.

Toisinaan toimivallan käyttö saattaa edellyttää teknistä toteutusta tai liikenteen ohjausta kotimaisten teleyritysten tarjoamien transit- ja verkkopalvelujen kautta, mikä puolestaan saattaa aiheuttaa vastatoimia kyseistä teleyritystä kohtaan. Tämän vuoksi on tarpeen huomioida jatkovalmistelussa myös teleyrityksen vastuuvapaus, oikeusturva, tiedonsaantioikeus ja vahingonkorvauskysymykset.

Sen vuoksi pidämme perusteltuna, että päätös toimivallan käytöstä tulisi aina tehdä poliittisella tasolla, esimerkiksi tasavallan presidentin tai soveltuvan ministeriryhmän toimesta. Vähintäänkin päätöksentekijällä tulisi olla säännökseen kirjattu velvollisuus informoida asiasta aina turvallisuus- ja ulkopoliitiikan johtoa, mieluiten jo ennen toimivaltuuden käyttämistä.

Jos 39 a §:ssä tarkoitettu toimenpide voi vaikuttaa yrityksen lakisääteisiin velvoitteisiin, kuten häiriöiden torjuntaan, tietoturvaepäilyjen käsittelyyn, verkon suojaamiseen, palvelun jatkuvuuteen tai asiakkaille annettaviin ilmoituksiin, yrityksellä tulee olla mahdollisuus saada riittävä tieto vaikutuksista velvoitteidensa täyttämiseksi.

Jos viranomaisen toiminta lisää yritykseen kohdistuvaa hyökkäysuhkaa, vastatoimien riskiä tai muuta turvallisuusriskiä, viranomaisen ja yrityksen tulee sopia tarvittavista suojaavista toimenpiteistä ja

niiden kustannusten korvaamisesta. Kaikki yritykselle aiheutuvat kustannukset ja vahingot tulee korvata täysimääräisesti.

Tiedon tulee olla vaikutusperusteista ja teknisesti rajattua. Sen ei tule paljastaa tiedustelun kohdetta, sisältöä tai operatiivista tarkoitusta. Yritykselle tulee kuitenkin antaa riittävä tieto siitä, miten toimenpide voi vaikuttaa yrityksen verkkoon, palveluihin, kyberturvallisuusvalvontaan, häiriönhallintaan tai asiakkaisiin.

41 § Kuuntelu- ja katselukiellot siviilitiedustelussa

Säännösluonnoksessa ei ole huomioitu ollenkaan toimituksellista lähdesuojaa. Asia tulee ehdottomasti lisätä kuuntelu- ja katselukiellon piiriin jatkovalmistelussa sekä 41 §:n että 41 a §:n osalta. Kiinnitämme ministeriön huomiota siihen, että eduskunnan perustuslakivaliokunnan Suomen perustuslakiin pohjautuva näkemys on, että yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Perustuslakivaliokunta on todennut, että lähdesuojan huomioon ottaminen lainsäädäntöä sovellettaessa ei voi nojautua pelkkiin perustelumainintoihin (PeVL 30/2025 vp.).

Viittamme tältä osin tarkemmin jäsenliittomme Medialiitto ry:n asiassa antamaan lausuntoon.

51 § Viestinnän välittäjän ja tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan avustamisvelvollisuus

Esitysluonnoksen mukaan viestinnän välittäjän ja tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan olisi ilman aiheetonta viivytystä mm. tehtävä televerkkoon telekuuntelun, televalvonnan ja valtiolliseen toimijaan kohdistuvan tietojärjestelmätiedustelun edellyttämät kytkennät sekä annettava suojelupoliisin käyttöön telekuuntelun toimeenpanoa varten tarpeelliset tiedot, välineet ja henkilöstö.

Säännöstä tulee täsmentää. Ehdotettu säännös on viestintäalan yritysten näkökulmasta laaja ja voi käytännössä tarkoittaa verkon kriittisiin osiin kohdistuvia teknisiä toimenpiteitä. Säännöksen soveltaminen voi edellyttää muutoksia tuotantoverkkoon, kytkentöihin, valvontajärjestelmiin, tilaturvallisuusjärjestelyihin tai henkilöstön päivystys- ja asiantuntijaresursointiin.

52 § Korvaus viestinnän välittäjälle ja tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajalle siviilitiedustelussa avustamisesta ja tietojen antamisesta

Ehdotetussa säännöksessä on ongelmallista, että vaikka siinä todetaan, että viestinnän välittäjillä ja tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajille tulee korvata välittömät kustannukset, viitattu sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 299 § ei kuitenkaan kata kaikkia välittömiä kustannuksia, koska se ei kata avustamiseen liittyvän henkilöstön palkkakustannuksia. Tämä on merkittävä epäkohta laissa huomioiden sen, että viimeisten 10–20 vuoden aikana avustustehtävien määrä on koko ajan noussut. Tähän olemme edellyttäneet useissa eri yhteyksissä muutosta. On kohtuutonta, että henkilöstökuluista ei saisi korvausta, vaikka kyse on viranomaisen tehtävien hoitamisessa avustamisesta ja kun velvollisuudet kohdistuvat erityisesti tietyille toimialoille. On mitä suurimmassa määrin yhteiskuntapoliittinen kysymys, kuinka paljon tietyiltä toimialoilta maksutonta viranomaisen virkatehtävissä avustamista voidaan edellyttää, kun se ei tuo yritykselle itselleen mitään liiketoiminnallista hyötyä. Perusteluna esitetään ajoittain, että tällainen kuuluisi alan luonteeseen. Tämä ei tietenkään ole kestävää eikä riittävää perusteluna.

Huomautamme, että myös eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta (LiVL 1/2022) on kiinnittänyt huomiota siihen, että kansallinen kustannusten korvaamista koskeva lainsäädäntö vaatii päivittämistä siten, että kaikki viranomaistyöstä aiheutuvat kustannukset korvataan täysimääräisesti, myös henkilötöiden osalta.

Näin ollen tulisi ehdottomasti muuttaa joko mainittua sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 299 §:ää tai vähintään mahdollistaa sekä välittömien että välillisten kustannusten, ml. henkilöstökustannusten korvaaminen nyt puheena olevan lakikokonaisuuden tarkoittamista avustamistehtävistä.

Laki tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain muuttamisesta

5 §. Tietoliikennetiedustelun kohdistaminen

Luonnoksen mukaan on tarkoitus luopua nykyisen säännöksen 2 momentissa olevista viestin sisältöä kuvaavien hakuehtojen rajauksista. Tätä on luonnoksessa perusteltu sillä, että sisällöllisen hakuehdon käytön kieltö "haittaa merkittävästi tietoliikennetiedustelun tehokkuutta, ja se johtaa tilanteisiin, joissa tiedusteluviranomaisten haltuun tarpeettomasti päätyy sellaista tiedustelun kohteena olevan uhkan kannalta epäolennaista sivullista viestintää, joka nauttii luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaa." (s. 93).

Kun ymmärtääksemme 2 momentin rajaukset on alun perin säädetty juuri siitä syystä, että näin voidaan rajata sellaisten hakuehtojen käyttöä, jotka puuttuisivat tarpeettoman paljon viestinnän osapuolten ja sivullisten yksityisyyden suojaan, yllä mainittua perustetta niistä luopumiseksi on mielestämme vaikea ymmärtää.

Mielestämme perusteluja tulisikin tältä osin selkiyttää jatkovalmistelussa ja avata nykyistä paremmin sitä, miksi nykytilanteessa tiedusteluviranomaisten haltuun päätyy rajoitteista huolimatta tiedustelun kohteena olevan uhkan kannalta epäolennaista sivullista viestintää, joka nauttii luottamuksellisen viestin suojaa.

Kun 7 §:ssä mainittuja tietoliikennetiedustelua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä mainittavia tietoja ei ole tarkoitus muuttaa, esitämme harkittavaksi, tulisiko 7 §:ään ja/tai sen perusteluihin kirjata tarkemmin se, millaisia kriteerejä hakuehtojen on täytettävä tai millaisia ne eivät saa olla. Jatkossakin tulisi parhaalla mahdollisella tavalla varmistaa se, että tiedustelu loukkaa yksityisyyden suojaa, erityisesti sivullisten yksityisyyden suojaa mahdollisimman vähän.

15 § Tietojen hävittäminen

Ehdotamme, että luonnoksen jatkovalmistelussa säännökseen lisätään neljäs momentti seuraavasti: "Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitetun lähdesuojan piiriin kuuluvan hävitettävän viestin tietoja ei saa käyttää."

Kiinnitämme huomiota siihen, että myös oikeusturva- ja valvontajärjestelyissä on huolehdittava ja säädettävä lain tasolla rajoituksista toimivaltuuksilla saadun tiedon käytölle lähdesuojan turvaamiseksi.

Painotamme sitä, että ministeriön luonnoksessa ehdotetut salassapitoaikojen pidennykset vahvistavat ehdotettuja toimivaltuuksia olennaisella tavalla. Viranomaisten toimivaltuuksien käyttöä ja toimivaltuuksilla hankittuja tietoja voidaan arvioida julkisuudessa vasta nykyistä huomattavasti pidemmän ajan jälkeen. Näin ollen tiedustelutoiminnan valvonnan painopiste siirtyy Suomessa nykyistä enemmän ennakkolisiin toimenpiteisiin ja viranomaisvalvontaan. Julkisuusperiaatteen ja tiedotusvälineiden työn rooli tiedustelutoimivaltuuksien jälkikäteisessä kontrollissa heikkenee. Myös tämän vuoksi lähdesuoja tulee selkeästi turvata lain tasolla.

Viittaamme näiltä osin tarkemmin jäsenliittomme Medialiitto ry:n asiassa antamaan lausuntoon.

20 § Tietoliikennetiedustelun käytöstä ilmoittaminen

Ehdotuksen mukaan tietoliikennetiedustelusta ei olisi velvollisuutta ilmoittaa kuin niissä säännösluonnoksen 2 momentissa kuvatuissa tilanteissa, joissa kyse on sellaisista tiedoista, joista olisi velvollisuus tai oikeus olla todistamatta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13, 14, 16 tai 20 §:n taikka 22 §:n 2 momentin nojalla.

Käsityksemme mukaan perusteet ilmoitusvelvollisuudesta luopumiseen ovat ymmärrettäviä. Lähtökohtaisesti kuitenkin Suomessa laillisesti oleskelevalla henkilöllä tai laillisesti toimivalla yrityksellä tai yhteisöllä on oikeus tietää, mikäli hän on joutunut viranomaisen toimenpiteen kohteeksi. Tätä tietoa on pidettävä oikeusturvan lähtökohtana.

Vaikka kolmannet osapuolet, muut viranomaiset ja julkiset instituutiot valvoisivatkin oikeuksien toteutumista toimenpiteiden kohteeksi joutuneen puolesta, tätä ei voitane yksinään pitää riittävänä oikeusturvan takeena. Viranomaisen ei tarvitse tosiasiaa käsitellä tietoja, jotta kyse olisi yksityiselämään puuttumisesta, vaan puuttumiseksi on katsottava jo se, että viranomainen kerää ja tallentaa niitä myöhempää käyttöä varten (EIT: Marper v. Yhdistynyt Kuningaskunta).

EIT on ratkaisuisaan toistuvasti korostanut sitä, että yksityiselämän suojaan puuttuvan, salaiset viranomaistoimenpiteet mahdollistavan lain on oltava oikeusvaltioperiaatteiden mukainen, kansalaisten saatavilla sekä laadultaan sellainen, että kansalaiset kykenevät ennakoimaan sen soveltamisen seuraukset omalta osaltaan.

Luottamuksen säilyttämiseksi oikeusvaltioperiaatteen noudattamiseen sekä Suomeen tietoyhteiskuntana erityisesti tietoliikennetiedustelun osalta tulisikin huolehtia siitä, että sen kohteeksi joutunut Suomessa laillisesti oleskeleva henkilö, laillisesti toimiva yritys tai yhteisö saa

tiedon salaisen viranomaistoimenpiteen kohteeksi joutumisesta, kun toimenpiteen tarkoitus on lakannut. Ilmoitusta ei kuitenkaan tehdä, mikäli ilmoitus vaarantaisi toimenpiteen tarkoituksen tai jos on ennakoitavissa merkittävää haittaa valtion yleiselle edulle. Tuomioistuimen tulisi päättää ilmoituksesta luopumisesta.

Viittaamme edellä tässä lausunnossa todetun lisäksi jäsenliittomme Teknologiateollisuus ry:n ja sen toimialayhdistys Kyberala ry:n yhteiseen lausuntoon sekä jäsenliittomme Medialiitto ry:n sekä FiCom ry:n asiassa antamiin lausuntoihin.

Kunnioittavasti

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Yrityslainsäädäntö

Juho Mäki-Lohiluoma

johtaja

Rajamäki Markku
Elinkeinoelämän keskusliitto EK - Yrityslainsäädäntö